

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Стаття присвячена дослідженню питань щодо розвитку соціального підприємництва. Проаналізовано основні фактори та стимули розвитку соціального підприємництва в країні. Визначено, що для ефективного функціонування соціального підприємництва необхідно існування розвиненого ділового, торговельного, податкового, регуляторного середовища та середовища інноваційної політики.

Ключові слова: інновації, соціальне підприємництво, соціальний підприємець.

Постановка проблеми. Соціальне підприємництво як явище вже давно відоме світовій спільноті. Хоча в Україні його становлення розпочалося відносно нещодавно, темп розвитку українського соціального підприємництва просто вражає. Якщо у 2013 в нашій країні діяли лише 41 соціальних підприємців та підприємниць, у 2017 їхня кількість сягнула 150, то станом на 2020 говорять про існування щонайменше 1000 соціальних підприємств. Варто зазначити, що, незважаючи на значну популярність цього феномену, єдиного визначення терміну «соціальне підприємництво» не існує ані у вітчизняній науковій спільноті, ані на законодавчому рівні. У аспекті міжнародних відносин кожна країна самостійно визначає, що саме вона вкладає в цей термін та яким чином регулює функціонування соціальних підприємців та підприємниць на своїй території.

Мета статті полягає в дослідженні основних факторів та етапів встановлення та розвитку соціального підприємництва. Для досягнення поставленої мети було застосовано структурно-логічний, історичний, порівняльний та статистичний методи дослідження.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми становлення та розвитку соціального підприємництва набули значного висвітлення в працях науковців: Б. Андрушка [2], Н. Гусака [3], А. Корнецького [2], В. Назарука [3], А. Туманової [3] та ін.

Викладення основного матеріалу. Концепція інтеграції соціальних цілей з одержанням прибутку

є новою тенденцією у світі сьогодні, особливо внаслідок фінансової кризи 2007–2009 років, яка висвітлювала проблему чистої максимізації прибутку. Соціальне підприємство лежить в основі цього нового руху за інтеграцією соціальних цілей з прибутком, укорінюючись сьогодні у дедалі більшій кількості кіл, починаючи від сфери міжнародного розвитку, впливаючи на інвестиції та навіть державну політику.

Соціальне підприємництво – це термін, який широко застосовується і широко застосовується до найрізноманітніших установ та організацій, тому йому стало важко вести належний діалог, не встановивши попередньо точного визначення, на яке можна натякати при формуванні організації як соціальної підприємства.

Як явище, соціальне підприємництво почало розвиватись у Європі та Сполучених Штатах Америки з середини 1980-х. Відповідно до даних аналітичного дослідження, представленого у Зеленій книзі соціального підприємництва в Україні [1], термін «соціальне підприємство» вперше було застосовано на вітчизняних просторах лише наприкінці 1990-х. У 1999 організація глобального партнерства Counterpart International, Inc. запровадила його вживання для недержавних організацій через програму навчання та надання грантів, яка тривала до 2002. Українські дослідники [3], зазначають, що повноцінно в обіг термін «соціальне підприємництво» в Україні увійшов тільки у 2004, коли розпочалося

впровадження проекту «Мережа громадської дії в Україні», який реалізував Інститут Сталих Спільнот за фінансування Агентства США з міжнародного розвитку у 2004–2008. Проте В. Назарук [5] зазначає, що ще на початку ХХ століття Митрополит Андрей Шептицький активно впроваджував принципи соціального підприємництва і кооперації у веденні бізнесу на Західній Україні.

А. Корнецький та Б. Андросук [2] виділяють три основні етапи у розвитку соціального підприємництва в Україні. Першим називають період 1991–2010, коли міжнародні донори, зокрема Агентство США з міжнародного розвитку, почали фінансувати розвиток соціального підприємництва в Україні. У 1991 було прийнято Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні». Він і досі є чинним та передбачає переваги для ведення підприємницької діяльності людьми з інвалідністю, зокрема визначає фінансування їхніх бізнес-ініціатив із спеціального державного фонду.

Другим етапом визначають період 2010–2016, який характеризувався об'єднанням партнерських організацій у консорціуми для запуску освітніх та фінансових програм з соціального підприємництва. У 2010 було створено Консорціум «Сприяння розвитку соціального підприємництва в Україні» [2]. За його підтримки було проведено ряд тренінгів для тренерів та тренерок, відкрито три ресурсних центри (у Києві, Донецьку та Львові) та запущено першу програму кредитування соціальних підприємств. У цей період розпочалась публікація навчальних матеріалів, присвячених соціальному підприємництву. У 2012 було засновано Всеукраїнський ресурсний центр розвитку соціального підприємництва «Соціальні ініціативи». У 2013 створено перший інформаційний веб-портал для соціальних підприємців та підприємниць – socialbusiness.in.ua. Він функціонує і досі. В. Назарук [3] підкреслює, що 2013 став знаковим для розвитку соціального підприємництва в Україні, адже саме цього року було складено перший «Каталог соціальних підприємств України 2013», проведено «І Всеукраїнський Форум соціальних підприємців», а також відбулась перша спроба законодавчого регулювання соціального підприємництва. 2014 вийшла друком книга К. Смаглій «Зміни творить кожен із нас: соціальне підприємництво та стратегічна філантропія», яку називають першою систематизованою книгою про соціальне підприємництво українською мовою [3]. У 2015 розпочала діяти Програма соціального інвестування в рамках Western NIS Enterprise Fund, що передбачає надання доступних кредитів для масштабізації діяльності діючих соціальних підприємств. Наразі вона так і залишається єди-

ною програмою доступних кредитів виключно для соціальних підприємств. За 5 років її існування, соціальним підприємцям та підприємницям було надано кредитів у розмірі 24 556 455 грн., тобто у середньому, 5 911 тис. грн. на рік, що складає всього 0,4% орієнтованої прогнозованої величини сумарного річного обороту соціального бізнесу в Україні [4].

Вважається, що третій етап розвитку соціального підприємства розпочався у 2016 і триває досі. Значну допомогу щодо розвитку соціального підприємництва в Україні у цей період надає Європейський Союз (ЄС) та окремі країни-члени ЄС. Наприклад, завдяки фінансовій підтримці Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку Німеччини, громадська організація ChildFund Deutschland e.V. у партнерстві з Фондом Східна Європа у 2016 розпочали впровадження програми «Сприяння розвитку міжсекторального партнерства в цілях захисту інтересів дітей: залучення ВПО до активних учасників процесу» [2]. Її метою був розвиток соціального підприємництва у східних та південних регіонах України задля покращення соціальної та економічної ситуації вразливих груп населення за рахунок об'єднання зусиль бізнесу, влади та місцевої громади. Впродовж 2016–2019 у рамках програми діяв проєкт «Соціальне підприємництво як інноваційний механізм вирішення питань суспільного розвитку» [5], що передбачав проведення тренінгу для 15 тренерів та тренерок з соціального підприємництва з подальшим поширенням знань через реалізацію останніми власних тренінгів з соціального підприємництва з можливістю надання фінансування трьом соціальним підприємствам, розроблених у їх межах, на суму до 5 000 євро. Створення мережі тренерів та тренерок у різних регіонах України дало поштовх до формування локальних освітніх осередків соціального підприємництва.

Серед знакових подій 2016, В. Назарук [3] виділяє створення «Каталогу соціальних підприємств України 2016», до якого увійшли 150 підприємств, які ретельно відбиралися у відповідності до чітких критеріїв, та проведення «ІІ Всеукраїнського Форуму соціальних підприємців», що об'єднав майже 300 учасників та учасниць.

У рамках проєкту технічної допомоги «ПРО-МІС», який впроваджується в Україні Федерацією канадських муніципалітетів та фінансується Урядом Канади, у 2017 було розроблено рекомендації щодо інклюзивного розвитку бізнесу [6], що звертають увагу на важливість залучення всіх суспільних груп до економічної діяльності. Завдяки проєкту «ПРО-МІС» було розроблено онлайн курс «Соціальне підприємництво та конкурентоспроможність» [7], що

розміщено у вільному доступі на освітній онлайн платформі ED-Era. Окрім цього, у 2017 випущено посібник «Що слід знати про соціальне підприємництво» [8], а з 2020 консультанти та консультантки проєкту розпочали роботу з об'єднаними територіальними громадами (ОТГ) з метою створення перших місцевих програм розвитку соціального підприємництва. Прикладом такої програми є Програма розвитку соціального підприємництва Вінницької міської ОТГ на 2020-2022 [9]. У березні 2020 її було прийнято до виконання за засіданні виконавчого комітету Вінницької міської ради.

З 2018 по 2020, Український форум благодійників у консорціумі з партнерськими організаціями за фінансової підтримки Європейської комісії реалізував проєкт «Соціальне підприємництво: досягнення соціальних змін за ініціативою “знизу”» [10], спрямований на розбудову та популяризацію сектору соціальної економіки в Україні. У рамках проєкту було проведено понад 20 інформаційних заходів з соціального підприємництва по всій Україні та 8 хакатонів, переможці та переможниці яких потрапили на навчання до інкубаційної програми і заснували власні соціальні підприємства. Знаковою подією проєкту у 2019 стало проведення опису стану екосистеми розвитку соціального підприємництва у Зеленій книзі соціального підприємництва в Україні [1] та розробка рекомендацій щодо можливих регіональних та національних політик з соціального підприємництва в Україні у Білій книзі розвитку соціального підприємництва в Україні [11]. Окрім цього, в межах проєкту було розроблено навчальний курс з соціального підприємництва для студентів та студенток закладів вищої освіти, проведено навчання для 20 викладачів та викладачок і у 2019 підготовлено посібник «Соціальне підприємництво: посібник для викладачів курсу» [12]. Як наслідок, дисципліна «Соціальне підприємництво» вже викладається в понад 10 вищих навчальних закладах в Україні.

У період 2019–2020 громадська організація «School of ME» у партнерстві з ChildFund Deutschland e.V. і Центром підприємництва УКУ (LvBS) за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Федеративної Республіки Німеччини запустила акселератор з соціального підприємництва у рамках проєкту розвитку соціального підприємництва в Україні «Active Social Entrepreneurship in Ukraine» [13]. Особливістю проєкта стало не лише підвищення спроможності 10 соціальних підприємств, а й підготовка соціальних підприємців та підприємниць до тренерської роботи та викладання соціального шкільного підприємництва у 20 школах України.

Неформальну освіту для молоді щодо соціального підприємництва здійснює і Українська соціальна академія. З 2019 вона запустила пре-акселератор [14] та акселератор [15] з соціального підприємництва для безкоштовного навчання усіх бажаючих. Метою акселератору є допомога учасникам та учасницям в удосконаленні своїх продуктів та послуг, випробуванні їхньої бізнес-моделі і підприємницьких компетенцій, а також масштабуванні та залученні інвестицій. Українська соціальна академія також розробила програму «Соціальне підприємництво: інклюзія» [13], спрямовану на сприяння інклюзивним соціальним проєктам у набутті фінансової стійкості та створення соціальних підприємств, які вирішують проблеми людей з інвалідністю та інших вразливих груп.

Значну увагу розвитку соціального шкільного підприємництва в приділяє Фонд Східна Європа, що з 2019 спільно з німецькою неурядовою організацією ChildFund Deutschland e.V. за фінансової підтримки Федерального Міністерства економічного співробітництва та розвитку Німеччини розпочав імплементацію проєкта «Заснування соціальних шкільних підприємств у сільській місцевості та малих містах України для заохочення молоді до соціального підприємництва у Івано-Франківській, Житомирській та Донецькій областях» [16]. Він спрямований на підвищення конкурентоспроможності української молоді на ринку праці шляхом розвитку навичок соціального підприємництва учнів та учениць та інтеграції соціальної моделі шкільного підприємства у місцеву систему освіти. За результатами проєкту було підготовано 15 тренерів та тренерок з соціального шкільного підприємництва та проведено серію тренінгів у школах для молоді. Пандемія COVID-19 та криза, спричинена нею, не стали на заваді розвитку соціального підприємництва в Україні як феномену, а навпаки перетворились на стимули до пошуку нових форматів роботи. У 2020 було ініційовано та реалізовано спільний проєкт ГО «Простір 500» та Програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України» – «#SimpleSE: “Поширення та масштабування успішних моделей соціального підприємництва”», що покликаний підтримати бізнес-асоціації, громадські організації, організації з підтримки бізнесу та МСП, зміцнюючи спроможність їхньої участі у процесах розвитку соціального підприємництва в Україні. У його рамках засновано інкубаційну онлайн-програму «#SimpleSE: соціальне підприємництво – це просто! [17], а також підготовлено та випущено посібник «SimpleSE: Про соціальне підприємництво – просто» [18].

Важливим здобутком 2020 варто вважати заснування Українського соціального венчурного фонду.

Він інвестує та підтримує соціальні підприємства, в основі бізнес-моделей яких лежить досягнення соціальних та екологічних змін, шляхом надання допомоги у розмірі до 3 000 євро. Варто підкреслити, що його створення є компонентом проєкту «Active Social Entrepreneurship in Ukraine».

Висновок. Загалом, наразі Україна знаходиться на етапі формування екосистеми соціального підприємництва та мережування локальних осередків для його розвитку. У період з 2016-2020 вийшли друком близько 10 україномовних посібники з соціального підприємництва, було створено 3 україномовні онлайн-курси. Щороку збільшується кількість освіт-

ніх заходів, спрямованих на популяризацію соціального підприємництва, та зростає обізнаність населення щодо ролі соціальних підприємств. Проте важливим аспектом є те, що, здебільшого, реалізація активностей, спрямованих на розвиток соціального підприємництва в Україні, відбувається завдяки підтримці міжнародних донорів, а не державних програм та ініціатив.

В подальших наукових дослідженнях варто зосередити увагу на вивченні зарубіжного досвіду щодо визначення основних факторів становлення соціального підприємництва, а також детальному аналізу даних факторів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зелена книга соціального підприємництва в Україні. URL: <https://drive.google.com/file/d/1478NOxn3UMDNQVTbLADr6bAKNvAnWgF/view>.
2. Корнецький А. Соціальне підприємництво: Ефективний інструмент подолання соціальних викликів в Україні? URL: https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/sotsial-ne-pidpryemnytstvo-efektyvnyy-instrument-podolannia-sotsial-nykh-vyklykiv-v-ukraini/?fbclid=IwAR32PzzJY4a5Z157Bbl3Tc5YEBAxwlo5S244skdC-EnsNVgioA17XBx02Kw.
3. Свинчук А., Корнецький А., Гончарова М., Назарук В., Гусак Н., Туманова А. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін : посібник. Київ : ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «БІ ЕН ЕЙ», 2017 .188 с. URL: http://eef.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/Book_sotsialne-pidpryemnytstvo_pidruchnyk.pdf.
4. Економіко-правовий аналіз соціального підприємництва в Україні. URL: https://www.euneighbours.eu/uk/east/stay-informed/publications/ekonomiko-pravoviy-analiz-socialnogo-pidpriemnictva-v-ukraini?fbclid=IwAR3idOfa6dfzMqNq-xNXWS78rJ5sTl_3JLB305KUs6UDolQH1Mq_9m_WwUw.
5. Проєкт «Соціальне підприємництво як інноваційний механізм вирішення питань суспільного розвитку» 2016-2019 р. URL: <https://eef.org.ua/program-project/sotsialne-pidpryemnytstvo-yak-innovatsijnyj-mehanizm-vyrishennya-pytan-suspilnogo-rozvytku/>.
6. Національна конференція «Інклюзивний розвиток бізнесу». URL: <http://pleddg.org.ua/ua/2017/nacionalna-konferenciya-inklyuzivni/>.
7. Онлайн курс «Соціальне підприємництво та конкурентоспроможність». URL: <https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:EdEra-PLEDDG+SE+2018/about>.
8. «Що слід знати про соціальне підприємництво». URL: <http://pleddg.org.ua/ua/category/publications/researches/>.
9. Програма розвитку соціального підприємництва Вінницької міської ОТГ на 2020-2022 р. URL: <https://www.vmr.gov.ua/ContentLibrary/b5ae2f52-4d95-4717-a301-c3132844360e/1149/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D0%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%D0%A1%D0%9F%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B2%D1%96%D0%B4%2013.03.pdf>.
10. «Соціальне підприємництво: досягнення соціальних змін за ініціативою “знизу”». URL: <https://socialbusiness.in.ua/about/>.
11. Біла книга соціального підприємництва в Україні. URL: https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/rozvytok-sotsial-noho-pidpryemnytstva-v-ukraini-bila-knyha/?fbclid=IwAR1xpIseqZ56xRzWF2d9D2_DLKDKJbRNBOvOGrmnbln7WMmrl5LyucRBP4c.
12. Корнецького А.О. Соціальне підприємництво: посібник для викладачів : підручник. Київ: Фамільна друкарня Huss, 2019. 160 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1IYefJuRdRmsjaRnFlvhbbr-DwsxbtZDR/view>.
13. Соціальне підприємництво: інклюзія. URL: https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/rozvytok-sotsial-noho-pidpryemnytstva-v-ukraini-bila-knyha/?fbclid=IwAR1xpIseqZ56xRzWF2d9D2_DLKDKJbRNBOvOGrmnbln7WMmrl5LyucRBP4c.
14. Від ідей до бізнесу: пре акселератор. URL: <https://social-academy.com.ua/startups/preakselerator-sp/>.
15. Акселератор соціального підприємництва. URL: <https://social-academy.com.ua/startups/akselerator-sp/>.

16. Заснування соціальних шкільних підприємств у сільській місцевості та малих містах України для заохочення молоді до соціального підприємництва в Івано-Франківській, Житомирській та Донецькій областях. URL: <https://eef.org.ua/program-project/zasnuvannya-sotsialnyh-shkilnyh-pidpryyemstv-u-silskij-mistsevosti-ta-malyh-mistah-ukrayiny-dlya-zaohochennya-molodi-do-sotsialnogo-pidpryyemnytstva-v-ivano-frankivskij-zhytomyrskij-ta-donetskij-oblas/>.
17. Інкубаційна онлайн-програма «Simple SE»: соціальне підприємництво – це просто!». URL: <https://www.facebook.com/simple.social.entrepreneurship/>.
18. Проект SimpleSE: Про соціальне підприємництво – просто. Посібник підприємця. URL: <https://www.fda.org.ua/ua/2020/12/09/1459/fda>.

REFERENCES

1. Zelena knygha socialnogho pidpryyemnytstva v Ukraini. URL: <https://drive.google.com/file/d/1478NOxn3UMDNqVTbLADr6bAKNvAnWgF/view> [in Ukrainian].
2. Kornecykjy , A. Socialne pidpryyemnytstvo: Efektyvnyj instrument podolannya socialnykh vyklykiv v Ukraini? URL: https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/sotsial-ne-pidpryyemnytstvo-efektyvnyy-instrument-podolannya-sotsial-nykh-vyklykiv-v-ukraini/?fbclid=IwAR32PzzJY4a5Z157Bb13Tc5YEBxwlo5S244skdC-EnsNVgioA17XBx02Kw [in Ukrainian].
3. Svynchuk A., Kornecykjy A., Ghoncharova M., Nazaruk V., Ghusak N., Tumanova A. (2017). Socialne pidpryyemnytstvo: vid idej do suspilnykh zmin : posibnyk. Kyjiv: TOV «PIDPRYJEMSTVO «VI EN EJ». URL: http://eef.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/Book_sotsialne-pidpryyemnytstvo_pidruchnyk.pdf [in Ukrainian].
4. Ekonomiko-pravovyj analiz socialnogho pidpryyemnytstva v Ukraini. URL: https://www.euneighbours.eu/uk/east/stay-informed/publications/ekonomiko-pravovyj-analiz-socialnogo-pidpriemnictva-v-ukraini?fbclid=IwAR3idOfa6dfzMQnq-xNXWS7rJ5sTl_3JLB305KUs6UDolQH1Mq_9m_WwUw [in Ukrainian].
5. Proekt «Socialne pidpryyemnytstvo jak innovacijnyj mekhanizm vyrishennja pytanj suspilnogho rozvytku» 2016-2019 r. URL: <https://eef.org.ua/program-project/sotsialne-pidpryyemnytstvo-yak-innovatsijnyj-mekhanizm-vyrishennja-pytan-suspilnogo-rozvytku> [in Ukrainian].
6. Nacionalna konferencija «Inkljuzyvnyj rozvytok biznesu». URL: <http://pleddg.org.ua/ua/2017/nacionalna-konferenciya-inklyuzivni/> [in Ukrainian].
7. Onlajn kurs «Socialne pidpryyemnytstvo ta konkurentospromozhnistj». URL: <https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:EdEra-PLEDDG+SE+2018/about> [in Ukrainian].
8. «Shho slid znaty pro socialne pidpryyemnytstvo». URL: <http://pleddg.org.ua/ua/category/publications/researches/> [in Ukrainian].
9. Proghrama rozvytku socialnogho pidpryyemnytstva Vinnycjkoji misjkoji OTGh na 2020-2022 r. URL: <https://www.vmr.gov.ua/ContentLibrary/b5ae2f52-4d95-4717-a301-c3132844360e/1149/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%20%D0%A1%D0%9F%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%2013.03.pdf> [in Ukrainian].
10. «Socialne pidpryyemnytstvo: dosjaghennja socialnykh zmin za iniciatyvoju “znyzu”». URL: <https://socialbusiness.in.ua/about/> [in Ukrainian].
11. Bila knygha socialnogho pidpryyemnytstva v Ukraini. URL: https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/rozvytok-sotsial-noho-pidpryyemnytstva-v-ukraini-bila-knyha/?fbclid=IwAR1xpIseqZ56xRzWF2d9D2_DLKDKJbRNBOvOGrmnbln7WMmrl5LyucRBP4c [in Ukrainian].
12. Kornecjkogho, A.O. (2019). Socialne pidpryyemnytstvo: posibnyk dlja vykladachiv : pidruchnyk. Kyjiv : Familjna drukarnja Huss. URL: https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/rozvytok-sotsial-noho-pidpryyemnytstva-v-ukraini-bila-knyha/?fbclid=IwAR1xpIseqZ56xRzWF2d9D2_DLKDKJbRNBOvOGrmnbln7WMmrl5LyucRBP4c [in Ukrainian].
13. Socialne pidpryyemnytstvo: inkljuzija. URL: https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/rozvytok-sotsial-noho-pidpryyemnytstva-v-ukraini-bila-knyha/?fbclid=IwAR1xpIseqZ56xRzWF2d9D2_DLKDKJbRNBOvOGrmnbln7WMmrl5LyucRBP4c [in Ukrainian].
14. Vid idej do biznesu: pre akselerator. URL: <https://social-academy.com.ua/startups/preakselerator-sp/> [in Ukrainian].
15. Akselerator socialnogho pidpryyemnytstva. URL: <https://social-academy.com.ua/startups/akselerator-sp/> [in Ukrainian].

16. 16. Zasnuvannja socialnykh shkilnykh pidpryjemstv u siljskij miscevoli ta malykh mistakh Ukrainy dlja zaokhochennja molodi do socialnogho pidpryjemnytva v Ivano-Frankivskij, Zhytomirskij ta Doneckij oblastjakh. URL: : <https://eef.org.ua/program-project/zasnuvannja-sotsialnyh-shkilnyh-pidpryemstv-u-silskij-mistsevoli-ta-malyh-mistah-ukrainy-dlja-zaokhochennja-molodi-do-sotsialnogho-pidpryemnytstva-v-ivano-frankivskij-zhytomirskij-ta-donetskij-oblas/> [in Ukrainian].
17. 17. Inkubacijna onlajn-prohrama «SimpleSE: socialjne pidpryjemnytvo – ce prosto!». URL: <https://www.facebook.com/simple.social.entrepreneurship/> [in Ukrainian].
18. 18. Proekt SimpleSE: Pro socialjne pidpryjemnytvo – prosto. Posibnyk pidpryjemcja. URL: <https://www.fda.org.ua/ua/2020/12/09/1459/fda>

ЛЮБЧИЧ АННА

кандидат юридических наук, ученый секретарь

Научно-исследовательского института правового обеспечения инновационного развития

НАПрН Украины,

ВРУБЛЕВСКАЯ-МИСЮНА ЕКАТЕРИНА

кандидат юридических наук, старший преподаватель

Национального университета городского хозяйства имени А. Н. Бекетова

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА

Статья посвящена исследованию вопросов становления и развитию социального предпринимательства. Проанализированы основные факторы, определяющие развития социального предпринимательства в стране. Определено, что для эффективного функционирования социального предпринимательства необходимо существование развитой деловой, торговой, налоговой, регуляторной среды и среды инновационной политики.

Ключевые слова: инновации, социальное предпринимательство, социальный предприниматель.

LIUBCHYCH ANNA

PhD, Scientific Secretary of Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework
for the Innovative Development of National Academy of Law Sciences of Ukraine,

VRUBLEVSKA-MISIUNA KATERYNA

PhD, senior lecturer of O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

SOME ASPECTS OF ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP

Problem setting. Social entrepreneurship as a phenomenon has long been known to the world community. Although its formation in Ukraine has started relatively recently, the pace of development of Ukrainian social entrepreneurship is simply impressive.

Target of research is to study the main factors promoting social entrepreneurship. To achieve this goal, structural, comparative and statistical research methods were used.

Analysis of resent researches and publications. Problems of development of social entrepreneurship have received considerable coverage in the works of scientists: B. Androschuk, N. Gusak, A. Kornetsky, V. Nazaruka, A. Tumanova and others.

Article's main body. A. Kornetsky and B. Androschuk identify three main stages in the development of social entrepreneurship in Ukraine. The first is called the period 1991-2010, when international donors, in particular the United

States Agency for International Development, began to finance the development of social entrepreneurship in Ukraine. In 1991, the Law of Ukraine “On the Fundamentals of Social Protection of Persons with Disabilities in Ukraine” was adopted. It is still in force and provides benefits for doing business for people with disabilities, in particular, determines the financing of their business initiatives from a special state fund.

The second stage defines the period 2010-2016, which was characterized by the merger of partner organizations into consortia to launch educational and financial programs for social entrepreneurship. In 2010, the Consortium for the Promotion of Social Entrepreneurship in Ukraine was established. With its support, a number of trainings for trainers were conducted, three resource centers were opened (in Kyiv, Donetsk and Lviv) and the first lending program for social enterprises was launched. During this period, the publication of educational materials on social entrepreneurship began.

It is believed that the third stage of development of the social enterprise began in 2016 and continues to this day. Significant assistance in the development of social entrepreneurship in Ukraine during this period is provided by the European Union (EU) and some EU member states.

Conclusions and prospects for the development. In general, Ukraine is currently at the stage of forming an ecosystem of social entrepreneurship and networking of local centers for its development. In the period from 2016-2020, about 10 Ukrainian-language manuals on social entrepreneurship were published, 3 Ukrainian-language online courses were created. Every year, the number of educational activities aimed at promoting social entrepreneurship increases, and public awareness of the role of social enterprises is growing. However, an important aspect is that, for the most part, the implementation of activities aimed at the development of social entrepreneurship in Ukraine is supported by international donors, rather than government programs and initiatives.

Further research should focus on the study of foreign experience in determining the main factors of social entrepreneurship, as well as a detailed analysis of these factors.

Keywords: innovations, social entrepreneurship, social entrepreneur.

Любич А.М., Врублевська-Місюна К. М. Деякі аспекти становлення та розвитку соціального підприємництва. *Право та інноваційне суспільство*: електрон. наук. вид. 2021. № 1 (16). URL: http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2021/06/Liubchych_Vrublevska-Misiuna16.pdf.